

**Dissertatio inauguralis medica, de natura morborum medicatrice ... /
[Johann Friedrich Keysler].**

Contributors

Keysler, Johann Friedrich.
Alberti, Michael, 1682-1757.
Universität Halle-Wittenberg.

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Typis Joh. Christiani Hendelii, [1729]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/gpq6uf74>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

31091/p

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
**NATURA MOR-
BORUM MEDICATRICE,**

Quam,
AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſæ Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB. CON-
SILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE PUBL. ORDIN. ACAD.
NAT. CUR. COLLEGA, SOCIET. REG. BORUSS. SCIENT. SODALI, ETC.

DN. DECANO H. T. SPECTATISSIMO,

Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo omni honoris cultu prosequendo,

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

HORIS LOCOQUE CONSVETIS,

ANNO MDCCXXIX. D. AUGUST.

Publicæ ac placidæ eruditorum ventilationi subjiciet

R E S P O N D E N S

JOH. FRIDERICUS KEYSLER,

THURNAV. FRANCUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELI, ACAD. TYPOGR.

PROOEMIUM.

Venerandæ antiquitatis meditationes, adserta & inventa haud promiscue & ludicre contemni & rejici debent; *multa enim egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt, suspiciendi tamen sunt, dixit Seneca Ep. 64.* quo loco sapiens hic Philosophus etiam profitetur: *Si etiam omnia a veteribus inventa essent, hoc semper novum erit, usus & inventorum ab aliis scientia & dispositio:* hinc illis, quibus veterum inventa & adserta cognita sunt, facile innotescit, quam sæpe recentiores dogmata quædam novis quidem & splendidis verborum ornamentis ac curiositatum lenociniis proferant, rem ipsam vero sive adsertum ab antiquitate hauserant, sibi que ludicre & infruite tribuerant: quam ob rem etiam accidit, ut veterum veritates variis contumeliis affligantur, novaque quædam commenta eximiis elogi-

is declamentur & extollantur: Notatu itaque dignum est *Plinii* effatum in *Præf. ad Vespasianum*: *Res sane ardua est, vetustis novitatem dare, novis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero Naturam & Naturæ sua omnia*: Quare antiquitati promerita manet laus & commendatio, quæ glaciem in multis arduis scrutationibus fregit, imo aliquando nonnullis suis erroneis meditationibus, opus ita allevavit, ut posteritas ad firmiores certitudines pertingere potuerit: huc itaque quadrant *Bartholini* verba *Cent. 3. Ep. 50. p. 209. Plura in antiquorum scriptis latent, quæ negliguntur, quia a paucis veteres leguntur, quod dolendum, quippe multi hoc seculo curiosi esse volunt, rerum novarum cupidi, pauci eruditi*: Et sane durum ac temerarium est iudicium, quod profert *Tschirnhausen* in *der Anleitung zur Matheſi und Physica* p. 30. ubi pro salvanda theoria mechanica hisce utitur verbis: *Wann in allen dergleichen Büchern, (videlicet novis mechanicis) pura figmenta vorhanden, so wären sie dannoch viel nützlicher zu lesen, als alle der Alten ihre Gedanken circa res naturales*. Et quamvis sub accremento temporum scientiæ, observationes & experimenta eximia fecerint incrementa, majoris tamen considerationis & existimationis veteres esse reputo, qui aut prima initia, aut prima incrementa veritatum fecerunt & jecerunt, quibus vestigiis posteriores facilius insistere potuerant: accedit etiam, quod veteres non præconceptis opinionibus in multis argumentis obruti & obcæcati, sed simplici ac sincero ordine & modo subjecta & objecta scientiæ

huma-

humanæ contemplati fuerint; dum vicissim hodiernis ævis nova, curiosa, speciosa, jucunda & externos præcipue sensus, aut phantasiâ etiam delectantia & delinientia sæpe desiderantur: inde sæpe observatur quanto fastu & quali arrogantia & ostentatione nova inventa declamentur & quam altis superciliis antiquorum dogmata quidam interdum intueantur, aut plane contemptui habeant: interea in utroque peccant & illi qui antiquioribus omnia & qui iisdem nihil tribuunt, sicut v. g. *Bernhardus Langwedelius in defensione Hippocratis*, nimium hunc Senem extollit, *Georg. Frider. Laurentius* vero contra illum in *exercitationibus* suis nimium Hippocratem rejicit. Inter alias meditationes, antiquioribus Philosophis & Medicis usitata, celebris est doctrina de *Natura*, quæ multis valde intricata, spinosa, difficilis variisque contradictionibus exposita esse videtur: interim in scrutinio Naturæ multi assidui & operosi fuerunt, siquidem effectus, producta & phænomena Naturæ plurimorum oculos & mentes in se alliciunt, ut propterea *Plinius* elocutus sit, quod in *contemplatione naturæ*, nil super-
vacuum videri possit: *Lib. 29. c. 4.* & *Galenus de us. part. Lib. 15. c. 6.* exclamavit, *omnia naturæ opera sunt admiranda.* Propterea in Naturæ opera antiquissimi Philosophi & Medici multa animi adplicatione scrutati sunt: Quoniam etiam Naturæ Regnum vastissimum & locupletissimum est, ita haud unius vitæ labor est singula rimari, aut tantum superficiales quasdam disquisitiones illorum objectorum & subjectorum instituere: Et dum *Medicus* seorsim *Naturæ Minister* nomi-

natur, ita præcipuum illius officium est, ut Hominis Naturam rite cognoscat & perite tractet, imo ex reliquo amplissimo Naturæ campo universali conferat, ordinet & applicet, quæ ad Naturæ humanæ usum & emolumentum pertinent: etenim tanta inter Macrocosmum & Microcosmum est Harmonia, ut varia subsidia & remedia, Naturæ humanæ proficua, ex reliquo universali naturæ thesauro proveniant: Si itaque in cognitione Naturæ humanæ Medicus dubius est, tunc varia inde connexa damna proveniunt: Proinde in foro medico magna sæpe & mirabilia prædicata & effata de Natura humana circumferuntur, ut propterea consultum sit judiciose circumspicere, quænam realia & vera talia sint attributa & cui nam causæ eadem competant, ne vel frivole de non ente quædam prædicentur, neve prædicata quædam in congruis causis adscribantur, neque causæ quædam ex cogitentur, quæ in existentia rerum haud deprehenduntur, neque denique secundariæ & instrumentales pro principalibus & activis declarentur causis, quales tamen tantis elogiis & prædicatis dignæ esse haud possunt: hinc ne in ipso vero sensu & notatione nominali & reali Naturæ Medicus aberret, necesse est, ut in hoc Scrutinio certitudinem assequatur, neque fluctuantibus & infirmis opinionibus se quaquaaversum abripi patiatur; qui enim in fundamentali quædam scientia ambigit aut errat, ille in reliquis demonstrationibus cespitat ac infelices facit progressus: Subridet quidem sciola quædam & nimis curiosa Philosophia, sibi tantum sapiens, talia Naturæ prædicata eadem-

demque cum lepidò fastu & affectata arrogantia Veterum adscribit ignorantiae: ast in observationibus & notatu dignis effectibus veterum candor, fides, industria & attentio superat sane curiosa & speciosa talia somnia & iudicia; quare in arduis quibusdam phaenomenis curiosa talia ingenia altisonas suas meditationes deferunt & in castra Naturae confugiunt: id quod diserte demonstravit *D. D. Praeses in Progr. de Natura quatenus idolo & asylo Ignorantiae in Medicina*: Inter alia talia notatu digna & in Medicina adhuc multis abscondita ac perversis interpretationibus diversisque oblo-
 cutionibus obnoxia praedicata de Natura illud occurrit, quod NATURA MORBORUM MEDICATRIX appelletur; quod adsertum in quantum verum, certum, evidens & rationi plus, quam alia explicatione consentaneum est, praesenti Inaugurali dissertatione demonstrabimus: Cui proposito ut Deus annuat, idque gratia sua comitetur, est quod in primo accessu flagitamus.

§. I.

Naturam morborum medicatricem esse, non modo plurimi profitentur medici, sed ex illorum ore & testimonio plurimi reliqui docti & indocti confitentur: unde multae aliae formulae connexae innotuere, quae naturam, utpote bonum corporis humani Archiatrum concelebrant; quid vero hoc testimonium inferat, necesse erit mox in primo accessu significare & illustrare ne in titulo obscuritas aut ambiguitas fluctuet: Quod multi homines sine medico & arti-

artificiosa methodo *sanentur*, non modo ex *Hippocratis* effato & observatione constat, sed & variis occasionibus satis *perspicue* & *solide* demonstratum & confirmatum fuit: unde vero hæc *spontanea* sanatio *naturaliter* proveniat & *quænam* causa *læsum*, destructum & *ex parte violatum* corpus restituere & *redintegrare* possit, iusta inquiritur sollicitudine; hæc itaque causa vocatur *Natura*, quæ quia morbum *subjugat*, expellit, Sanitatemque *restituit*, appellatur morborum *medicatrix*: hoc effato varia de eadem *implicite* prædicantur, quod videlicet causa existat vera & *realis*, neque imaginaria & supposita; quod *poteſtatem* habeat in *corpus* humanum, quod hujus statum *sanitatis* & integritatis agnoscat & *cognitum* habeat, quod *differentiam* morboſi status a sano statu intelligat, quod *viribus* prædita sit *congruis* mediis & efficacibus modis alterato & *læſo* corpori subveniendi ac *opem* ferendi, quod *extraordinaria* methodo hanc *medelam* largiatur, morbum *avertat* & sanitatem restituat: singula hæc attributa agnoverunt *veteres* in natura, siquidem *naturalis*, plana, simplex, *vera* & sincera hæc est declaratio de natura, libera ab omni *præjudicio*, figmento & falso *supposito*: quemadmodum contra, cum *sobria* ratione *nunquam* congruit, quod corpus, *morbo* oppressum, adeoque *læsum*, morboſis aut a *morbi* efficacia provenientibus *motibus* & consecutionibus, *propriam* suam afflictionem ex & per se ita tractare & immutare queat, ut ex *accidenti* sanitas & restitutio inde proveniat; siquidem in *universa* rerum natura & in *nullis artefactis* *Parallelismus* occurrit, ubi perversus, alteratus & *læſus* *modus* & *motus* nihilominus tam *sæpe* & quotiescunque in *simili* pro-

processu contingit, *semper sanitatem* conciliet, ubi ipse ille processus certum *ordinem* & successum servat, qui *nulla* ratione ab efficacia *læsi corporis* derivari potest: in qua animadversione etiam *æquo* judicio pensitandum est, an *refugium* illud *solidam* vim probandi contineat, quod Deus (contra reliquum *universalem* ordinem, dum *nulum simile* exemplum constat) humano corpori *hanc* facultatem largitus sit, qua *læsiones suas* curare & reparare queat: neque etiam propterea *præcipitato* judicio concludendum est, quod, si natura, utpote *singularis* & a corpore *discreta* causa, morbis *mederi* queat, eadem *omnes* morbos in *omni* casu curare debeat; quale judicium interdum resonat, quando forte iudex nullum *favorem* pro tali *natura* gerit, adeoque *plus* de eadem postulat, ac *altera* corpori, juxta hypothesin, a *Deo* concessa facultas, præstare *haud* potest: ne itaque *Naturæ* notio in nudo *sono* & *otiosa* voce consistat, magno studio & posthabito omni *præjudicio* perspicua, rationali & *naturali* demonstratione indicandum & confirmandum est, an *quædam* causa *hoc nomine* digna sit & *de quanam* causa mereatur prædicari, quod sit *talis medicatrix* Natura: quoniam itaque tractatio de *Natura*, valde *controversa* est, ita præsentem disquisitionem in *thesi* & *hypothesi*, haud vero multum in antithesi instituemus, ne filum transgrediamur, neve in nimis longum campum desiliamus.

§. II.

Quod *Natura morbis medeatur*, plurimi consentiunt, dum *attenti* observatores ab *otiosis speculationibus*, infructuosis *curiositatibus*, perniciosis *præjudiciis*, vanis *suppositionibus* & lepidis *assimilationibus* liberi, ex innume-

ris effectibus, hanc veritatem agnoscunt, ita ut vix necesse sit multa suffragia & *testimonia*, hanc veritatem cernentia, conquirere & proferre: suffecerit tamen aliqua notatu digna illorum proposuisse: antesignanus huius observationis est *Hippocrates*, qui *Lib. VI. Epidem. Sect. 5. 1. 1.* testatur, quod *Naturæ morborum sint medici*: & *Lib. de arte §. 20. text. 1. 2. 3.* profitetur: *Natura corporum malum sentiens, mederi magnopere gestit, considerans tamen ne temeritate magis quam consilio & ut facultate magis, quam violentia medeatur*: in quo loco naturam sentientem & considerantem, (quæ de corpore huiusque affectionibus prædicari haud possunt,) intelligit: §. 22. text. 1. differit: *natura stimulata & impulsæ artis peritis, quæ facienda sunt, demonstrat*: *Lib. 1. de Diæta* loquitur: *ars medica ab eo quod molestum est liberat & id ex quo quis ægrotat auferendo, sanitatem reddit*; idem & *natura per se facere novit*: Cum ejusmodi effatu consentit aliquo modo, quod *Thonerus Lib. 1. obs. 19. p. 35.* confitetur, quod *natura aliquando operetur, quæ medicus sibi arrogat*: ita etiam *Bartholinus Act. Hassn. Vol. 3. obs. 1. p. 2.* judicat: *Natura quippe in junioribus vegeta, amoliri a se conatur, quicquid corpori vel inutile vel noxium*. *Galenus* generali quodam effatu inclaruit, quando in *Lib. num ars tuendæ sanitatis ad medicinam spectet &c. cap. 26.* dicit: *natura in omnibus auxiliatur*: audiendus etiam est, *Langius in Miscellan. curios. XXXIV. §. 5. p. 87.* *Venerandæ Medicinæ Parentibus, inter quos tanquam Antesignanum laudamus Magnum Hippocratem, jam olim conspectissimum fuit: Naturam esse ægritudinum gratiosam curatricem, quod ipsum ut certissimo stat talo (natura enim*
non

non cooperante Medicus cuncta incassum molitur & medicamina ut ut Heroicam virtutem obtinentia, frustranea sollicitudine, tam meditatatur, quam porrigit) ita contrarium eodem certitudinis fundamento stabiliri posse non desperamus, eandem quoque naturam morborum existere effetricem (quod ultimum D. D. Præses fusius demonstravit, in disp. de Morborum Salubritate) & §. 58. repetit: supra ediximus bono fine Naturam morbos parere & acerrimam contra vitiosos humores luctam instituere, ut eosdem expugnare ac remove sic possit: ex eadem cognitione Sydenhamius Sect. 1. cap. 1. exorditur: Morbus, quantumlibet ejus causæ humano corpori adversentur, nihil aliud est quam naturæ conamen, materiæ morbificæ exterminationem in ægri salutem omni ope molientis: Et quæ non elogia de hac natura medicatrice profert. Casp. Rejes. Camp. Elys. juc. quæst. 92. n. 10. 11. quamvis hæc admirandæ prædictarum rerum a corpore expulsionem toties observatæ sint, merito tamen tantum naturæ artificium mirari decet, quo ipsa in illarum expulsionem utitur: jure enim dicebat Hipp. in Lib. de Lege & de decenti ornatu: naturam quandoque mirabilia operari: Siquidem arcano operandi modo incredibilia sæpius exsequitur, dum in nostram utilitatem quod optimum est intendit, evigilat, ac nil non artificiose molitur & ex his, quæ fieri possunt semper meliora quærit, ut Lib. de cælo & 8. physic. text. 15. scribit Aristoteles &c. quo cum aliquatenus consentit Hæchstetterus qui decad. 8. cas. 7. p. 221. scribit: Multa sibi natura reservavit, quæ suos ministellos adhuc celavit: hinc juxta Galenum Medici nominantur Naturæ ministri: conf. Wedelii obs. in A. N. C. Dec. 2. an. 6. obs. 214. quam inseruit suis exercitationibus Philolog. Med.

Dec. 5. exerc. 9. Seorsim vero *Smetius in Miscellan. Lib. 7. ep. 1. 2.* & *Wedelius in Exercitat. Medico-Philologicis Decad. V. exercit. 10.* *Naturam Morborum medicam* deprædicant: huc spectat posterioris authoris *disp. de naturæ humanæ vi medica*: quare idem author in *loc. ante cit. p. 53.* dicit: *Medicus ubique Magistram banc sequitur, fert suppetias & juvat pro humani ingenii viribus: manet enim minister naturæ medicus etiam jacentis, non patronus, nec herus, secus ac Helmontio visum est lib. ignot. hosp. morb. t. 90.* quare *Naturam*, (præcipue si legitime functiones suas perficit) *in opere suo turbendam* baud esse *A. N. C. Dec. 3. an. 9. obs. 65.* præcipiunt: & si de *Natura Slevogt in Progr. de Natura sanitatis destructrice* differit, hoc prædicato erroneas ejus operationes præcipue respicit: quare merito cum *Schellhammero Naturæ Vindicias* amplectimur.

§. III.

Præter hæc testimonia multa alia *consentientia* suffragia in medium proferre possemus; hinc infrunitæ *temeritatis* symbolum esset, si *singulorum* effata pro *fabulis* aut *præjudiciis* declarare velimus, qui tamen attento animo *effectus* & *opera*, quæ *naturæ* adscribuntur, annotarunt, insuperque perhibuerunt, quod eadem haud *fortuito*, neque a viribus *materiæ*, multo minus a *causa morbi* & *læso corpore*, sed potius ab *eminentiori causa*, quæ *natura* appellari meretur & suevit, dependeant; hinc *Galenus* & ex eodem *Sinibaldus Geneantbr. Lib. 1. tr. 3. c. 9. p. 75.* dicunt, quod *opus naturæ*, sit *opus intelligentiæ*: quam ob rem *Bobnius in tr. de offic. Med. dupl. p. 249.* *naturam medicamentis non turbendam* esse suadet, quando dicit:

cit: *maneat regula illi, qui salutem ægrotantis cupit, ut sine medicamentis æque eum commode ac cum iis, quæ evidentius movent atque alterant, curet; tum ut sumptibus parcat, tum ne naturæ conatus interpellat eamque debilitet: hinc naturæ opera prudenter observantes, præservantur a præjudiciis & figmentis & prudenter discernere discunt, quid a corpore, quidve a natura proveniat: quare in fonticis & admirandis operationibus, naturæ optimus medicus, natura benigna, provida &c. declaratur, quando aliæ causæ ad celebrium talium effectuum explicationem neque quadrant, neque sufficiunt: id quod plenius demonstravit Dn. D. Præses in Progr. de Natura, quatenus asylo & idolo in Medicina: ubi satis diserte explicatum & confirmatum prostat, quomodo acres & morosi naturæ adversarii sæpe in ipsa naturæ castra confugiunt, ejusque protectorium quærunt: quæ singulæ circumstantiæ medicatricem naturæ virtutem comprobare adjuvant: (conf. Ballonius Epid. p. 175. ubi naturam sæpe morborum medicum commendat) siquidem multi spontaneis naturæ operationibus multum tribuunt, insuperque sollicitè dehortantur, ne eadem impediatur; quo tendit effatum Zac. Lusitani in Med. Princ. Histor. Lib. 1. histor. 64. p. 113. præstat aliquando solam relinquere naturam, quam imprudenter eam adjuvare, ne dicam impedire ac perturbare: Si itaque Natura morbis medetur, tunc actio hæc est propter finem, videlicet subjungendi causam morbi, tempestive avertendi mortiferam corruptionem & restituendi sanitatem: actio vero propter finem est rationalis modificatio, aut moralis motuum directio, hinc natura propter finem agit, quod Aristoteles Lib. 2. phys. confessus est, (conf. Sinibaldus l. c. Lib. 5. tr. 1. c. 2.*

p. 581.) insuperque *Lib. 1. de cælo* elocutus, quod natura *rationaliter* operetur, unde *morborum* curationes, prout frequenter *spontaneæ* inclarescunt, haud ex *accidenti* contingunt, nam *quod per accidens fit, a natura haud est* dixit *Zacchias in quæst. medic. legal. lib. 1. tit. 2. qu. 1. no. 30.* qui itaque ejusmodi *solemnia* documenta *naturæ* solerter annotant, non opus habent suppositis & fictionibus sed potius *Naturæ studium præservat a fictionibus, conf. Act. Berol. Decad. 2. Vol. 2. p. 56. 57.* Neque proinde talia *celebria* naturæ opera *occulta* esse possunt, sed multi liberali nutu *consentiunt*, Naturam esse morborum *medicatricem*, quid quod hanc *Hippocratis* observationem extollunt explicantque, in eo tantum *ambigunt differuntque*, quid per Naturam intelligere debeant, unde *diversi* ejus *significatus* eminent, ubi *judicio* in indaganda veritate opus est, an *prædicata*, *opera* & *encomia* congruant cum *subjecto*, an hæc vel alia causa possit agere *propter finem*, an possit causæ *morbificæ oppositas*, convenientes tamen, mutationes & operationes invenire & applicare, an *læsum* corpus *sanare* valeat: in qua meditatione *crinomenon* hæret, unde postea *vera* aut *falsa* assertio dijudicanda sit.

§. IV.

Antequam vero *evidentibus* documentis demonstremus & *confirmemus*, quod Natura sit morborum *medicatrix*, necesse prius ducimus, ut *verum Naturæ* sensum indicemus & probemus *quænam* Natura sit, in corpore humano *vitæ* aliaque *corporis* emolumento *quadrantia* officia administrans: haud vero volupe est, diversos *alios naturæ* significatus refellere, siquidem quilibet sententiæ & cognitionis suæ *certus* sit, neque in rem *alienam* aut
lites

lites *inanes* speciali modo nos immiscere volumus: *nostra* tantum *præcipue* agere laborabimus, nostramque sententiam de *Natura demonstrabimus*, quam amplectatur, cui placuerit, cui vero *minus*, illi haud nostra *obtrudimus*; suffecerit *plurimorum* assensu in hac meditatione gaudere; in hac disquisitione mox reminiscimur *Job. Rayi* sententiæ de *Natura*, qua in *tr. Gloria Dei, aut Sapientia Dei in operibus creationis*, tam in *Lib. 1. c. 7.* quam in multis locis per *Naturam causam intelligentem* certa corpora *moventem*, agnoscit & defendit, *conf. etiam Act. Er. Lips. An. 1692. Mens. Febr. p. 77.* ubi hæc Rayi sententia allegatur *vid. Sturmii in disp. de Naturæ agentis idolo cap. 2. §. 9.* Ita etiam *Anaxagoras animam fontem omnis motus* esse adseveravit: In Concilio *Lateranensi tertio*, sessione octava sub Leone decimo, & in *Viennensi* sub Clemente Quinto: *anima pro natura* declarata fuit: *Commentatores Conimbricenses in Lib. 2. Phys. Aristot. cap. 1. qu. 4. p. 268. 269.* dicunt *animam intellectualem* esse *naturam* *conf. Dn. D. Præsidis tr. de Anima Hominis, Brutorum & Plantarum*, nec non *Programmata de falso Sensu Medico Naturæ corporeæ Hippocratico & de Vero Sensu Medico Naturæ incorporeæ Hippocratico*: Spectant huc quadantenus verba *Slevogtii in diff. de natura solerte sanitatis conservatrice thes. 4.* *Natura corporis humani* quicquid agit, illud ope partium fluidarum & solidarum earumque motu perficit; sed quoniam partes illæ saltem instrumenti vices gerunt, non commode mechanismus solus *natura* dicitur: desideratur enim hic semper aliquod principium, quod stupendæ illius machinæ ex multis organis compositæ, motus & operationes intendat, continuet & ad finem suum dirigat, quale si recesserimus ab anima, commi-

nisci

nisci arduum videtur: commendamus etiam hoc loco scripta controversa de *Natura Schellhammeri*, de *Natura vindicata & vindicatæ vindictione*, nec non *Sturmii de Natura sibi incassum vindicata*: Quodsi etiam antiquissimorum *Philosophorum & Medicorum prædicata* Naturæ conciliaverimus, tunc facile judicare licet, quod eadem Natura juxta illorum sensum *dignius* subjectum, quam quidem *corpus* hujusque qualitates sunt, constituat; propterea tamen veneranda illa *antiquitas* non *ignorantiæ & stupiditatis* arguenda est, quia in titulo de *natura* non secundum *subtilem & curiosam* philosophiam senserat: quale judicium nimis *fastuosum*, portentosum, imo manifestum *præjudicium* esset: nam in multis casibus satis apertum est, quomodo summi naturæ *adversarii* nihilominus *similibus* encomiis naturam *concelebrent*, ac quidem *veteres* sueverant, dum naturam *benignam, providam, sapientem, ludentem* &c. &c. nominant; unde facile inclarescit, quam instabile, *contradictorium*, incertum & subinde fallax sæpe de natura judicium feratur: neque quidem ea propter *Hippocratis* effatum in *Lib. de Loc. in hom. §. 1. text. 1.* quod *natura corporis principium sermonis in arte medica sit*, testatur quod *natura corporea*, aut *affectio essentialis corporis* sit, sed potius dicterium illud *tantum* infert, quod in arte medica *principale* studium versetur circa cognitionem *naturæ humanæ*, i. e. naturæ *commercium* suum cum *corpore*, quod inhabitat, tenentis; hinc multi medici quando *anthropologiam medicam* a *primordiis* tractare suscipiunt, illam aliquando titulo de *natura humana* exornare & designare solent.

Natura itaque vi suæ notationis *nominalis* etiam *realem* significatum complectitur & nihil aliud denotat, quam causam s. principium *nativitatis*, aut generationis: quicquid itaque *naturali* generatione formatur & producit, id in *ordine naturali* ab hoc principio originem suam capit, quod *natura* vocatur: quæ dum corpus e *primis* suis rudimentis producit, *formose* fabricat & affabre figurat & struit, adeoque *digniore* & nobiliorem talem actum perpetrat, sane reliquum *inferiorem* actum *augmentationis*, *confirmationis*, *conservationis* & *reparationis* administrare potest; adeo, ut quoad *singulas* has operationes hoc principium motus *Natura* appellari mereatur; hinc a plurimis medicis etiam *principium vitale* nuncupatur, a quo *originaliter* in processu *naturali* *vita animalis*, sive *naturalis* provenit: & hic etiam est *ordo a Deo* fancitus & constitutus, dum videlicet *principium vitale* *Creator*, corpori e *pulvere de terra* facto *inspiravit*, quod nominavit *animam* & sic *factus est homo in animam viventem*. *Genes. 2. v. 7.* ab hac *anima* itaque corpus *vita naturali* instructum fuit; conf. *1 Cor. XV. 4. 5.* huc pertinet locus *parallelus* notatu dignus *4. Esdr. III. 5.* *Tu dedisti Adamo corpus mortuum*, (juxta alios *inanimum*, i. e. *nondum anima præditum*) *nam ipsum quoque figmentum manuum tuarum est, eique spiritum vitarum insufflasset & factus est vivus coram te*: Ita cum Sacra Scriptura exacte congruit, quod ordine *primum* formatum fuerit *corpus*, quoad omnia requisita perfectum, adeoque omnibus *instrumentalibus* qualitatibus præditum, quod tamen fuit *motu* adhuc & *vita* destitutum; *vita* vero non corpori, sed *animæ*

primum attributa & ab hac *anima* dein corpus *vita naturali* instructum fuit: illa anima non fuit *materialis*, aut corporea, sed talis, cui etiam vita *spiritualis* tribui potuit: causæ vero *corporeæ* talis actus & processus *spiritualis* aut *incorporeus* adscribi haud potest, nam illa anima, de qua prædicatur *vita* corporis sive *animalis* aut *naturalis*, etiam *eadem* & non alia est, cui tribuitur vita *cælestis* ac *spiritualis*, quæ est *anima hominis rationalis*: quare illi qui principium vitale *corporeum*, aut de corporum *affectio- ne* proxime participans, aut inde proveniens adstruunt, aperte *contra ordinem Dei* judicant & sui intellectus opinio- nes huic sancto ordini *præferunt*, quem propterea *violant*, nec in veritate ambulant: quare *Vinarienses* commentato- res & cum illis *Tossanus* in locum *Genes. 2. v. 7.* commentan- tur, Gott hat dem Menschen durch sein Einblasen, eine leben- dige vernünftige Seele gegeben, von welcher der Leib, der zuvor aus der Erden bereitet war, Leben, Odem, Regung und Bewe- gung empfangen: audiamus *B. Lutherum* in *Magnificat. Tom. I. Altenb. fol. 758. a. b.* Die Seel ist eben derselbe Geist nach der Natur (den er vorher das höchste und edelste Theil des Menschen genannt,) aber doch in einen andern Werck, nemlich in dem, als er den Leib lebendig macht, und durch ihn würcket, und wird oft in der Schrift vor das Leben genommen: Dann der Geist mag wohl ohne den Leib leben, aber der Leib lebet nicht ohne dem Geist. De hac anima rationali dicit: *B. Spenerus Evangel. Sonnt. Andacht. Part. 3. Ofter- Dienstag p. 449.* Die Quelle des natürlichen Lebens ist die Seele p. 450. Das natürliche Leben ist eine Kraft des Men- schen, welche von der Seele entspringt. *Domin. XV. Trinit. p. 614.* Der Leib muß von der Seele sein Leben und Bewegung empfangen. *conf. Epistol. Sonnt. And. domin. XV. Trinit. p. 183.* & porro in der Lauterkeit des *Evangel. Christen- thums*

thums Tom. II. Festo Visu. Mariæ p. 329. Der Geist mag ohne den Leib leben, aber der Leib lebt nicht ohne den Geist: *conf. Concion. Funebr. Pars. III. Conc. 9. p. 273. 274.* Die Seele erhält dem Menschen das Leben *Pars V. Conc. 1. p. 14.* Die Seele macht den Leib so lebendig, daß sie sein Leben ist. *conf. Pars XI. Conc. 2. p. 35.* Die Seele ist mit dem Leib allzu genau verbunden. *Pars IV. Conc. XI. p. 275.* porro **in Buß Pred. p. 301.** Der Mensch hat das natürliche Leben, da er sich wie andere Creaturen bewegt, isset, trincket, wächset, höret, siehet u. d. thut, was wir auch bey den unvernünftigen Vieh sehen: das ist ein Leben des Leibes, obs wohl in der Seelen ist. Et in multis variis locis: quibus testimoniis probamus etiam, quod hæc assertio inter probatissimos & acutissimi judicii *Theologos* assensum suum inveniat.

§. VI.

Per hanc *naturam* itaque, quæ *humana* est, non aliam causam *moventem*, quam eandem hominis *animam immaterialem rationalem* intelligimus, siquidem in ordine *naturali* nulla alia causa *corpus* humanum *generare*, augmentare, *confirmare*, *conservare* & *sanare* potest, quam *talis* causa, quæ *ratione* prædita est, id quod in multis locis *D. D. Præses* ad superfluum demonstravit, *conf. ejus Physiologia cap. 1. de Natura, item tract. de Anima hominis &c. parte præcipue altera*, nec non in Schediasmatibus *de Energia Naturæ, de admirandis animæ præc. humanæ effectibus, de occultis animæ humanæ effectibus*, ut & in *dispp. de Sensu vitali, de Sensuum internorum usu in æconomia vitali*; Haud quidem animus nobis est, hoc loco multis *rationibus* hanc assertionem obfirmare; id solum demonstrabimus, quod *nulla alia causa* in hoc ordine naturali

morbis mederi queat, quam quæ *rationalis* est, ubi non *frivole* supponimus, aut tantum declamamus, *Deum ita voluisse* & constituisse, sed indicabimus *hunc* esse, secundum *Dei nutum* & providentiam *ordinem*, ut *tales* operationes, hæc *rationalis*, & non *alia* *irrationalis* aut *materialis* causa, perficiat: etenim *quæcunque* causa corpus a *primis* rudimentis & *staminibus* generat, illa idem corpus conservat & sæpissime curat, atqui *alia* quam *rationalis* causa corpus non generat &c. E. Quod enim illas oblo-
cutiones concernit, si *anima* *rationalis* esset *natura*, non deberet *erronee* operari! quasi vero *anima* *humana* adeo *perfecta* & *innocens* esset, ut *nunquam* erret; quæ contra in *moralibus* & *dignioribus* actibus sæpissime aberrat; cur in *vitalibus* & *indignioribus* operationibus perperam ab *erroribus* libera desideratur; item, *anima* de *rebus*, *partibus* & *negotiis*, quæ tanquam *natura* administrare debet, non cogitat, aut sensum *reflexivum* format, ergo *natura* esse non potest; quasi vero *anima* omnia sensu *præfigurativo* sibi concipere debeat, quæ operatur; dum in *moralibus* lepida & erronea esset conclusio, quemcunque actum *anima* *imaginativo* aut *cogitativo* sensu non concipit, illum eadem non perficit, atqui *judicium* de *grato* & *adverso*, *rationem formalem* 78 velle malum vel bonum, *formationem* idearum, præcipitatum propensionem in malum, consuetudinem in vitiis & delictis, *formaliter* concupiscentiæ carnis contra spiritum, subitanæ *pravæ* cogitationum & cupiditatum originem &c. sibi non præfigurat aut *reflexivo* actu concipit, ergo singulorum horum & multorum aliorum actuum causa *haud* esse deberet *anima*: conclusio est *erronea*, ergo etiam *præmissæ*

missæ infirmæ sunt: idem sentiendum est de illa similis qualitatis objectione, si anima natura esset, in illius etiam potestate esset, ut corpus & diversas illius partes pro libitu & voluntate moveret, quod tamen eadem præstare haud potest: quasi vero infallibilis esset conclusio, quicquid anima in uno negotio valet, idem in omnibus efficere debet; aut quæcunque vis & facultas animæ ad unum & alterum officium spectat, illa ad omnia extendenda est: haud tamen placet ejusmodi levissimi momenti contradictiones & oblocutiones ex instituto infringere, quæ secundum logicam & moralem æstimationem, ut & in applicatione ad actiones humanas, animæ alioquin competentes, vel sponte vacillant & infirmitatem suam testantur; quare non multum antithesi, quæ extra scopum nostrum est, inhæremus, sed thesin & hypothesein tractamus; ex qua consideratione vel per se aliæ opiniones obscurantur & enervantur: interea impudentiæ & imprudentiæ character esset, si ab anima plus urgeamus, exigamus & postulemus, quam quidem restrictæ ejusdem facultates permittunt, v. g. si anima morbis mederi potest, ergo omnibus morbis & in omnibus subjectis mederi debet, quæ infrunita esset conclusio & postulatio, quam vero illi qui sobrie philosophantur subrisioni & despicatui habent.

§. VII.

Mederi morbis, est vel in totum, vel in tantum causas morborum tollere & effectus illarum emendare, iterumque reparare, quod per tales causas violatum fuit. Ad utrumque pertinet cognitio causæ & methodi medendi, ad quam posteriorem pertinet apparatus mediorum, quibuscum

& causæ & effectui *satisfacere* convenit: hæc medicus nosse debet si *medicinam rationalem* exercere vult: si itaque Medicus *Naturæ* minister esse debet, si porro *artificialis* medendi methodus *rationalis* est, tunc sane *natura* & ejus *methodus sponte* curandi non fortuitus, confusus, *turbulentus*, tumultuarius & *irrationalis* esse potest: qui itaque *aliam* naturam agnoscunt & tamen *medicinam rationalem* urgent, illi evidentem *contradictionem* committunt: nam si *medicina rationalis* convenire debet, cum *medicina naturæ*, tunc per necessitatem *connexionis logicæ naturæ* & illius *medendi methodus rationalis* esse debet: aliter qui judicant, illi neque de *natura*, neque de *medicina rationali* distinctum & *sobrium* conceptum habere possunt: quod si etiam *therapiam morborum spontaneam* observemus, tunc illius methodus admodum *rationalis* est; *conf. D. D. Præsidis disp. de Therapiæ Spontaneæ observationis necessitate & utilitate in Medicina, de Motibus Naturæ Cynosura Medici, de Morborum Salubritate: imprimis Illustr. D. D. Stahlii dispp. de Autocratia Naturæ*, quæ fundamenti instar concilianda, nec non *de Febrium rationali ratione*; quamobrem iterum *conclusio firma* est, quod illius Therapiæ spontaneæ *nulla alia*, quam *rationalis* esse possit causa, qualis *Natura morborum* medicatrix existit: etenim si talis *therapia ita* comparata est, ut *multis vicibus sanitas* inde proveniat, si etiam illa methodus in *multis casibus una eademque* est, facile iterum liquet, quod consecutio sanitatis & *restitutionis* non sit *fortuita*, aut ex *perturbatis* motibus orta, sed quod *apprime* cum illa *therapia congruat*, quæ propterea ad hunc scopum obtinendum, a causa *nobiliori*, minime vero *materiali*, destinata & directa est: quando itaque

itaque tales therapiae spontaneae aliis tribuuntur causis, tunc vel leviter attendentibus mox causarum confusiones, corraiones, complicationes, contortae & coactae commixtiones, imaginariae assimilationes, lepidae saepe applicationes innotescunt, quae ut plurimum cum subjectis aegrotantibus & Historia morborum nihil communis habent, sed oborto collo in nonnullis circumstantiis applicantur, ut arbitris, a praedictis liberis, facile frivolae fictiones, falsae conclusiones, irritae praesumptiones & perversae comparationes in talibus assertis appareant, quae dum ex congerie opinionum constant, ad corpus humanum pessime applicantur, id quod in specialiori processu, quo natura morbis medetur, mox inclarescit: obstinatae enim pervicaciae & durissimae cervicis character esset, adsertum illud defendere velle, quod corpus, aut quoad fluidas, aut quoad solidas, aut quoad utrasque partes, laesum tam proportionatas methodos, quibus in pristinam integritatem reduci potest, vel invenire, vel per se exercere, vel ex laesionis statu obtinere queat, qui singuli respectus naturali ratione & nexu a laesionis forma alienissimi sunt; ut propterea facultas medicatrix corpori nullo rationali & naturali sobrio fundamento & jure adscribi queat, ni illum articulum fidei agnoscere, aut rectius illi asylo, omni demonstratione vacuo & famelico, subscribere malimus, Deum ita res & negotia disposuisse & constituisse, ut laesum corpus se ipsum propria facultate sanare possit; quod commentum non sine profanatione nominis Divini obtrudimus, aut pro veritate agnoscimus, tanto minus pro sapienti ordinatione declaramus; siquidem Deus omnia justo ordine disponit, nec tantarum confusionum author & protector est & esse potest.

§. VIII.

Si morbi nonnulli a *nimia Sanguinis* copia aut *excitantur*, aut *foventur* & *sustentantur*, tempeſtiva vero illius *depletione* ſpontanea aut *curantur*, aut *mitigantur*, id quod in obſervatione medica *frequenter* contingit, tunc hic actus ita *adæquatus* & proportionatus eſt, ut ſobria ratio *aliud conveniens* auxilium invenire haud queat, imprimis quando ejusmodi Hæmorrhagiæ juſto *tempore*, e congruo *loco*, debita *quantitate*, legitimo *modo* contingunt: ubi quæſtio merito movetur & proponitur decidenda, an ulla cauſa & qualitas *materialis* hiſce reſpectibus ſatisfacere queat: ſanguis enim ſua *quantitate* ſuoque *pondere* talem perruptionem haud *neceſſitat*, quoniam partes *continentes* *facilius* expandi & *dilatari*, quam *dilacerari* poſſunt, ſubinde etiam *diſruptio* *facilius* in tenerrimis *internis*, quam *firmioribus extrinſecus* reſpicientibus & tendentibus vaſculis contingere poteſt, ut propterea *ſalutares* Hæmorrhagiæ *rariffime* eveniant, ſi *fortuito* contingere deberent: quod ſi vero ſine præjudicio *circumſtantias* attente & prudenter penſitemus, quæ in curationibus per *Hæmorrhagias* obtinunt, tunc nulla *ſolida* ratione, proceſſum illarum principali ſuo *directorio* corpori & materialibus cauſis imputare & adſcribere poſſumus: quid quod ex variis rationibus eluceſcit & confirmari poteſt, quod talis *copia* ſanguinis corpus magis *oneret* & *impediat*, quo *minus* talis *excretio* ſanguinis *ſalutaris* perfici queat, id quod variis rationibus *phyſicis*, *mechanicis*, *ſtaticis* & *hydraulicis* probare poſſemus: inde in *facto* & vi variarum obſervationum certum & verum eſt, quod interdum *magna* plethora, cauſa *imminutarum*, *retardatarum* & *perturbatarum* ſpontanearum, Hæmor-

Hæmorrhagiarum evadat: interim aliquando per tot *difficultates* methodus & processus in morbis perrumpit, & quidem non nisi *virtute Naturæ*, hoc negotium *rationali* inventione & modificatione administrantis, quæ etiam secundum omnem *rationalem*, distinctum & sobrium conceptum, *prædictis* respectibus, in talibus Hæmorrhagiis observandis, magis satisfacere potest, quam ulla *alia* causa *naturalis*, de qua in demonstratione subministranda, non nisi *multa* finguntur & supponuntur, *pauca* vero *confirmantur* & solide probantur: exulant itaque in talibus demonstrationibus falsæ allegoriæ & *assimilationes*, quoniam *tertium comparationis* deficit; neque præstat dubias, ambiguas, aut falsas *suppositiones* pro *fundamentis*, aut *causis* genuinis obtrudere & arripere, qualis nævus in nostra demonstratione haud reperitur: nam *infallibiles* sunt veritates, quando dicimus *datur* anima rationalis, hæc in *corpore* potest & solet *movere* fibras *carneas* & *nerveas*, adeoque *musculos*, *tendines*, *ligamenta*, *ossa*, *vasa* &c. testimonio motuum *voluntariorum*, proinde etiam potest mediantibus *nonnullis* harum partium, *movere sanguinem*; sanguis vero sæpe *superfluous* & *molestus* est in corpore; hic *nimius* sanguis corpus *offendit*, ad *morbos* *disponit* in morbos *conjicit* & *sub* morbis *male* afficit; *evacuatur* vero interdum in *salutem* ægrotantium & quidem *sub* respectibus & qualitatibus plane *singularibus*, qui totus processus per *rationalem*, minusve coactam, sed *naturalem*, sobriam & liberam consequentiam *melius* animæ, quam *alteri* causæ, de qua plus *credere*, præsumere & fingere, quam *demonstrare* possum & debeo, adscribitur.

§. IX.

Quando *massa* sanguinis variis impuritatibus, *salinis*, *biliosis*, *ulcerationem* causantibus, *internis* nobilioribus partibus valde *infectis*, inquinata est, tunc sæpe illæ ab *intus* *extrorsum* in *cutem* transferuntur, in forma variarum *efflorescentiarum* & defæcationum *scabiosarum*, *purpuratarum*, *serpiginosarum*, *macularum*, *variolarum*, *morbilorum*, *petechiarum* &c. & *tali* modo sanguis defæcatur & *depuratur*: hæc itaque *perniciosa* materia posset *ulterius* in *massa* sanguinis fluctuare, donec hanc in *corruptionem* præcipitaret, sicut *intus* hanc *retrocedere* potest, aut ob *magnam debilitatem*, ob *perversos mores*, ob *animi* pathemata *intus* illam subsistere; unde in *massa* sanguinis & reliquo *corpore* *nulla* sana & solida ratio affulget, quæ hujus perniciosæ materiæ *depositionem* in *peripheriam* corporis *necessitet*: quod vero *prava* materia e partibus & regionibus, *facili* & *accelerata* corruptioni obnoxiiis, in *ignobiliores* partes & regiones, quibus tam *facile* & *cito* noxam inferre *haud* potest, deducatur, processus sane est *rationalis* inventionis & modificationis, quem propterea *nulla* causa & qualitas corporis, sed *natura*, quatenus *anima rationalis* est, perficere debet & potest: quid quod ex *variis* rationibus demonstrari posset, quod ejusmodi inquinamenta *materialia* facilius in *intimiori* corporis regione delitescere queant; quoniam illico copiosa *supplementa* variarum *heterogenearum* materialium obtinent, quibus *diutius* inhærere & sub hac mora partibus *tenerioribus* perniciem *citiùs* inferre possent, quod tamen sæpe non obtingit, dum ex *internis* impuritatibus collectaneis, reliquæ *peregrinæ* inquinaciones aliquo modo *separantur* & in

cor-

corporis *superficiem* transferuntur: Si itaque sub tanto discrimine & tali *vicissitudine* rerum, nihilominus id contingit, quod in corporis *conservationem* cedit, facile sine præjudicio, sed sub *prudenti* rationis usu judicare licet, quod *talis* processus sub *rationali* directorio consistat: & quamvis *peripheria* corporis magis *aëris* accessui pateat, propterea tamen humores *perniciosi* in eadem haud detineri debent, ut tales *efflorescentiæ* ibidem oriantur, quoniam in *sanis* hominibus *vi* hujus rationis etiam *utiles* lymphatici humores ob *liberaliorem* aëris, præcipue *frigidi*, admissionem, stagnationem & statim valde *frequentem* & nocivam subire deberent, quod vero *varius* contingit, ut propterea hæc & similis ratio *formalem* præsentis evacuationis causam *minus* exhauriat: Et si in hac observatione annotamus *periodicas* tales excretiones, tunc neque *aëris* tempestates & injuriæ, neque *venti* nervum affectus attingunt, quamvis *remotiores* & *extraneæ* tales causæ ad *augmentationem* hujusmodi materiæ *impuræ*, imo etiam satis sæpe per *physicam* relationem & *efficaciam* ad *difficilem* *salutaris* excretionis successum disponere queant soleantque; quo non obstante, tali termino & *periodo* ejusmodi excretio *vegete* procedit; siquidem proinde in tales *excretorias* functiones major *sensibilitas* personarum, ut & *animi pathemata*, peculiare *consuetudines*, rationes *hereditariæ* dispositionis, *imaginationis* vis, eximiam influentiam & *efficaciam* habent: quibus singulis circumstantiis *judiciose conciliatis*, facile ingeniis, a præjudiciis & verbosis lenociniis liberis veritas illa illucescit; quare in nostra demonstratione haud reperiuntur *refugia* & *asyla* aut horrendæ *evagationes*, quibus modo hæc, modo alia

causa a baculo ad angulum concludens & mira inventione applicata peroratur, ut in fine deductionis facile pateat, cujus tota opinio toni sit.

§. X.

Quid natura in variis *aliis* evacuationibus, e *ventriculo* & *intestinis* procedentibus, efficiat, facile colligere licet, etenim vel *biliosa* saburra, vel *aliæ cruditates* & impuritates excernuntur; hæ excretiones si *legitime* & *tempestive* succedunt, *sanitatem* post se trahunt, si perturbantur, *incongrue* tractantur, aut *præmature* supprimuntur ad *funestum* eventum disponunt: *simile* quid judicandum est de *excretionibus* propinata *philtrea* & *venena* excipientibus: nunc vero quæstio movetur, *quænam* causa evacuationes tales *effective* instituat, *dirigat*, perficiat: an *materia*, quæ excernitur, vim habeat *movendi* & tam *proportionate* ventriculum & intestina *motibus* instruendi, ut *salutaris* talis effectus consequatur, qualem *ratio sana meliorem* vix excogitare poterit, vel *leviter* attento animo innotescet: interea *sequentes* respectus facile ad *veram* conclusionem formandam, ansam suppeditabunt; videlicet *materia*, quæ excernitur, *corpori humano inimica* & *inensa*, aut *onerosa* aut *sensui adversa* existit, *propterea* excernitur; hæc materia *posset* etiam in *ventriculo* & *intestinis* *subsistere*, quamvis hæce partes oneret aut arroderet: quod vero *ea propter* ejiciatur, id *relationem* habet ad *causam*, quæ onus & irritamentum *sentit*; in *materiam* vero & seorsim in ventriculum & intestina *non cadit sensus*, formali scilicet ratione; præsupponitur itaque per *rationalem* nexum principium in hisce partibus *sentiens*, quod non *aliud* esse potest, quam *rationale* & quod per ejusmodi excretiones ad
finem

finem illum contendit, quo ab adversa tali materia *ejus-*
modi partes *liberentur*, effectus corruptionis *tempestive*
avertatur, adeoque pristina integritas & *sanitas* resti-
tuatur: hinc *effectus* & totus *processus* testatur de *causa*
rationali, quoniam *materia* nociva aut *insensa* non potest
juxta ordinem *naturalem salutaris* operationis *positiva* cau-
sa esse, ni iterum ad illud idolum & *asylum* 78 *fortuiti*
confugere malimus; quod vero cum *frequenti* tali obser-
tione & tota *methodo* hujus *processus* plane non congruit:
quod si etiam annotaverimus, quomodo *prava* talis mate-
ria in ventriculo & intestinis *detineri* queat, quando vel
sponte *rigidi spasmi* in talibus partibus obtingunt, vel per
remedia *opiata* & *adstringentia* motus *excretorii* cohiben-
tur, ut postea illa materia *intrinsecus* *perniciosos* effectus
exferat, tunc facile iterum judicare licet, quod *tempestiva*
& *legitima* illius materiae *excretio* sub *ejusmodi* circum-
stantiis non modo *salubris*, sed & a causa *rationali* inven-
ta & ad *talem* finem *destinata* & administrata fuerit; hinc
etiam in tales excretiones *animi pathemata* eximium jus
habent, dum per *iracundiam* *incitantur* & augentur, per
terrorem cohibentur, per *gaudium* mitigantur, quæ *ni-*
hil quicquam cum talibus evacuationibus *communicent*, si
hæ a causis *nude materialibus* provenirent; quemadmo-
dum abstrusa & *confusa* illa est opinio & declamatio, quod
anima suis *pathematibus* non nisi corpus *lædere*, motus
pervertere & *turbare* queat, ubi ex præjudicio tantum *im-*
moderatae & *erroneae* animæ actiones *denigrantur*, *saluta-*
res vero & proficuæ omni odio profligantur, quasi *mo-*
res compositi, *placidi*, tranquilli, *animus desiderio* tempe-
rato, *gaudio*, *spe*, *confidentia*, *imaginatione* boni & grati in-

structus, *nullum* jus *positivum* habeat in corpus humanum ad producendos *bonos & salutare*s effectus! cum tamen *posterior* æque eminens, *evidens* & frequens sit observatio, ac prior; quando itaque non nisi *unam*, quæ *nostro* captui *arridet*, admittere, *alteram* vero, quæ huic opinioni *contrariatur*, *rejicere* velimus, manifestum & crassum eo ipso *præjudicium* comitteremus.

§. XI.

Peculiarem porro *medicatricem* facultatem *Natura* testatur in *Inflammationis* processu, quem aliquoties *sola* sponte perficit, ita ut *ars* nihil quicquam potestatis habeat ad inflammationem *formandam & efficiendam*, licet *excitanda* & eliciendam; interea satis sæpe *artis ministerium* in hoc negotio succurrit, quando *impedimenta* removeri, aut *excedentes* commotiones *mitigari* debent: totus interim *inflammationis* actus *rationali* inventione & *directorio* nititur, quando *notabilis* sanguinis copia in *stasin* aut *stagnationem* delapsa est, in qua *sibi* relicta vel *exarescere* adeoque ulteriorem *progressum* humorum per eandem partem *sufflamina*re, proinde varios *connexos perniciosos* effectus causari; vel *putrescere* adeoque aut *parti*, aut in suo nexu & successu *toti* corpori mortem inferre deberet; ne tamen utrumque contingat vix *rationi convenientius* consilium inveniri & adhiberi potest, quam ut sanguis, *extra* motum suum *progressivum* constitutus, adeoque interceptus & *in-carceratus*, denuo resolvatur, aut *discutiatur*, adeoque novo *fluiditatis* motu afficiatur, aut si hoc impetrari non potest, *ita immutetur*, ne in lethiferam *corruptionem* delabatur; id quod fit, si *ab hac* subsistente sanguinis quantitate, *illa materia* educitur & tempestive *separatur*, quæ *corruptionis*

ptionis motum assumit & propagat; *residua* vero materia sive *spontanea*, sive *artificiali* evacuatione *removetur* & quod *reliquum* est, videlicet locus *apostematis* sanatur & *consolidatur*; quo processu alia fontica *damna avertuntur*: an itaque hisce respectibus *ulla materialis* causa sua virtute satisfacere queat, dispiciat, qui a *præjudiciis* liber est: an pars nunc *læsa*, stasi & stagnatione sanguinis obseffa, adeoque in *motu* suo ordinario & *naturali* impedita, *singulos* motus & *modos ita* disponere & instruere possit, ut *tales* inde effectus proveniant, qui *formæ & essentiæ* inflammationis quadrant & qui semper *tali ordine* & successu impetrari debent, qualis ad *congruam & salutarem* inflammationis determinationem spectat, judicent, qui justas & *sobrias* conclusiones amant, qui etiam figmenta & assimilationes, suppositiones & crinibus contractas adplicationes averfantur: an contra *talis* processus *majori* jure & *saniori* ratione a causa *rationali* derivari & *sine coacta* & perversa conclusione demonstrari queat, dijudicet iterum *æquus* arbiter: ubi iterum frivola & ridicula illa *oblocutio* nihil *valoris* continet, quasi talem inflammationis processum anima, neque *sibi conscia* aut cogitans, neque *volens* administret, proptereaue *plane non* exequatur; cum tamen per instantiam annotari queat, quomodo ex *animi pathematibus* cordis, pulmonum, ventriculi, intestinorum, renum &c. motus *alterentur*, qui motus dum ab anima sive *mediate*, sive *immediate* proveniunt, *testimonium* perhibent, quod anima cor, pulmones, ventriculum, intestina, renes &c. *sine prævia præfiguratione & voluntate*, movere possit, soleatque; unde facile inclarescit, quod nihil obsit, quin *anima* rationalis, utpote *natura*, hujus cele-

febris actus, *principalis* causa existat: nam sub tali *vicissitudine* rerum & circumstantiarum, ubi *corpus*, tanquam pars *læsa* & subjectum *passionis*, considerari debet, vix ulla infucata, sincera & sobria ratione, exclusis *torturæ* ratiocinandi & concludendi & figmentis assimilandi, causæ *materiales*, qualescunque illæ fuerint, aut naturales, *nude corporeæ*, hujus Processus *Inflammatorii institutores* & moderatores esse, supponi & obtrudi poterunt.

§. XII.

Principale specimen virtutis *medicatricis Naturæ Febres* constituunt, quæ *rationalem* suam rationem toto processu testantur, ita ut Febris, si *legitimum* suum decursum servare potest & solet, *sanitatem* afferat & *mortiferum* exitum avertat: quo magis *fonticus* vero hic est affectus, eo majorem attentionem meretur, si *spontaneo* suo successu *sanitatem* pedissequam habet; ubi in genere *prudenti* æstimatione diliberandum & judicandum, an sub *ejusmodi* circumstantiis, quales in *febribus*, *legitime* procedentibus, occurrunt, alia, *magis* rationali, methodo, æger *sponte* convalescere possit & annon *totus* processus febrilis, *rite* decurrens, *rationali* inventione, executione, prosecutione & determinatione nitatur: ut plurimum enim *causa proxima* Febris valde *perniciosa* & corpori ac sanitati inimica est, qualis in *eminentiori* sensu in *malignis* Febribus existit, ut propterea *durum* & *crudum* esset judicium, imo crassum & manifestum *præjudicium*, a tam *infensa* causa & corpore *valde* offenso tam *salutarem*, *regularem*, *convenientem* & *rationalem* processum derivare velle: hæc causa aut in *fluidis*, aut in *solidis* hæret

par-

partibus, quibus nunc *citio*rem, nunc *certio*rem vel *corruptionem* vel *aliam* noxam minatur; hæc causa *ita* comparata est, ut *singulæ* functiones, ad *hominem* spectantes, *alterationem* evidentem subeant, sive *morales*, sive *animales*, sive *vitales*, sive *naturales* fuerint: si itaque quædam *morbi* causa *totum* hominem, universam *œconomiam* vitalem, partes *fluidas* & *solidas* corporis afficit, tunc illa haud *bonorum* effectuum *origo* esse potest; hinc evenit, ut, si illa *sui juris* est, aut *prædominium* gerit, neque processu febrili *legitime* tractatur, aut febris *perturbatur*, undecunque hoc evenerit, mors *certissime naturali* ordine & *necessitate* consequatur: hinc *quicquid* illa causa *efficit* ac *producit*, *physica* sua & *demonstrativa* efficacia ac virtute, id vitæ & sanitati *officit*, quales effectus sunt *corruptiones*, quæ ab illa causa provenientes, dehinc causam *mortis* constituunt, dum *antea* causa *morbi* ab hac *mortis* causa adhuc *aliquo modo* discreta fuit: si vero hæc *morbi* causa motu & *processu febrili rite* & *opportune* tractatur, subjungatur & evacuatur, tunc *sanitas* sequitur; *sine febre* tali vero illa causa haud præparatur & separatur; *ipsa* etiam causa *sua potestate* febrem non efficere & *formare*, neque etiam *divigere* valet, quoniam *febrili huic* causæ est *opposita*; ergo per *rationalem* consequentiam febris *non est effectus* causæ febrilis, sed *alterius principii*, hujus causæ *præsentiam*, *sedem*, *efficaciam*, *quantitatem*, *qualitatem*, *relationem* ad partes *fluidas* & *solidas*, *capacitatem citius* & *potentius*, *tardius* & *mitius* nocendi, *sentientis*, *cognoscentis*, *æstimantis* & proportionata ac *convenienti* methodo eidem se *opponentis*, quale iterum *aliud* esse haud potest, quam *anima rationalis*, quæ propterea *Natura morborum medica-*

trix

E

erix audit: Si itaque causa febris *materialis* per sanguinis *massam* diſperſa eſt, tunc quidem quoad *efficaciam* ſuam in *genere* eſt *perniciosa*, quoad *essentiam* vero in *specie* diſcrepat, ſiquidem alia eſt in febribus putridis *benignis*, ſic dictis, ſ. acutis continuis, alia in *malignis*, *petechiis*, *varioliſ*, *morbilliſ*, *purpura* &c. interim febris in genere in eo *convenit*, quo hæc *perniciosa* materia juſto *tempore*, *modo*, *loco*, *ordine* præparetur, ſequeſtretur, *ejiciatur*; qui actus non *confuſe* procedunt, ſed ita *exacte* ſe invicem excipiunt, ut nihil *præmature*, nihil *præpoſtere* in *legitimo* decurſu contingat: hoc an *efficienter* ab illa cauſa proveniat, quæ *præparari* & *evacuari* debet, vix facile quiſquam *ſupponere* poterit: an etiam ex illius *materiae* febrilis *efficacia* fluat, qua e *maſſa* ſanguinis ſe deſpumet & convertat in *peripheriam* corporis & nunc *diaphoreſibus*, nunc *conjunctis exanthematibus* & *effloſcentiis* ſe ſeparet, cum tamen *retrocedere*, aut in *interioribus* regionibus ſubſiſtere, aut *partes internas nobiles* invadere & occupare queat, *haud* facile demonſtrari poterit; nam nudus *calor febrilis*, non illius poteſtatis eſt, quo illa materia in *ſuperficiem* corporis projiciatur, quoniam aliquoties materia in humoribus *permanet*, licet *calor febrilis præſens* ſit & viciffim aliquando *incongrue* & ſymptomatice illa materia in *peripheriam* tranſit, quando calor *langueſcit*: Et ſicut modo ſuccinctis animadverſionibus *impotentiam* demonſtravimus, *aliunde originem* proceſſus febrilis derivandi, ita tota *indoles* Februm attentis & a præjudiciis ac figmentis liberis ingeniis indicabit, quod *cauſa* Febris *efficientis rationalis* eſſe debeat.

§. XII.

Quoniam etiam *Crisibus*, debite procedentibus, *solennes* & celebres curationes *spontaneæ* perficiuntur, ita merito inquirendum est, quænam *Critici* Processus causa sit *formans*, *informans*, *efficiens*: si vero juxta *Hollerium in Comm. Sect. 2. aph. 12. Crisis simpliciter dicta ad salutem intelligenda*, tunc justa iterum est quæstio, an causa illa morbi *materialis*, quæ *critico* actu proscribenda, tam *fonticum* processum formare queat, in quo motus cum suis *connexis* & subordinatis effectibus tam accurate & *proportionate* progrediuntur, ut *uno* tali eminenti *excretorio* simultaneouso effectu *sanitas* impetretur; an porro illa causa *materialis* sub *morbo*so corporis statu tam *exactam* rationem *temporis*, aut *dierum* servare queat: cur æque *quartus*, *septimus*, *undecimus*, *decimus quartus* &c. dies huic processui quadrent; an *tamdiu* materia ipsa in corpore ægri *moram*nectere seque *colligere* queat, cur non *maturius* motu & calore febrili *ejici* debeat; cur in crisi *perfecta* quoad successum omnia *congrua* & ordinata sint, licet materia *morbo*sa ferme *tota* adhuc in corpore fluctuet, adeoque omnem suam vim *lædendi*, *offendendi* & *perturbandi* exserere *debeat* & quamvis illa *aliquo* modo in efficacia sua *perniciosa* emendata sit, tamen eadem nihilominus *adhuc* infensa & *nociva* est, quæ vel *maturius* excerni, vel *diutius* retineri potuit, ut ob *tales* respectus neque ipsa materia, neque *fidera*, neque alia causa, *communi* sensu dicta, *naturalis* crisis instituat & perficiat: quare potius ille actus *exquisite rationalis* directorii est, sicut vulgo in *Criticis* similibus operationibus multi *salutarem* & tacite *rationalem*, benignam, *providam* naturæ directionem concelebrant, qui

tamen, aut non nisi evidenti contradictione *animam* rationalem odio prosequuntur & austero ac moroso vultu eisdem jus & prærogativam in *conservando* suo corpore abnegant; qui proinde *necessitate* coacti, dum aliæ crepundia ad rhombum non quadrant, hoc *naturæ* protectorium anxie & enixe inquirunt: Quando porro perpendimus, quam *singulares* & *providæ* excretiones nonnunquam obtingunt, quibus gravissimi morbi curantur & mors avertitur, tunc facile ejusdem *rationalis* naturæ vim *medicatricem* agnoscere possumus, v. g. quando *cultri*, *nummi*, *aciculæ*, *vitæ* &c. deglutita, iterumque *peculiari* modo & via excreta fuere, ubi facile judicare licet, quod *ejusmodi* processus haud ab ulla *materiali* causa instituatur & dirigatur, sed quod potius *singulares* inventiones, præcautiones *moderationes* & directiones in *tali* actu locum inveniant, quas alias exercitata & circumspecta *ratio* vix excogitare & disponere potest: ut propterea etiam in talibus processibus ferme *omnes*, exceptis *morosis* contradictoriis, naturæ *sapientis* opus annotare soleant: quæ si talia officia *magni* momenti & *altioris* indaginis *insoliti* plane modi, *rationalis* tamen inventionis in salutem hominis ad *avertendam* mortem instituere & perficere potest, quidni *leviores* & *faciliores* processus pro *eodem* scopo administrare poterit, quales in *comparatione* illi sunt, quorum hactenus aliqualem mentionem fecimus, quoniam & illi *non perversi*, tumultuarii & inordinati, sed exacte *proportionati* sunt, prout videlicet ad *subjugandam* causam morbi & mortis quadrant, quales *neque ab illa* causa, neque a *læso* corpore per ullam *sanam* rationem deduci possunt, ni forte iterum ad illud *asylum*, omni demonstratione &

con-

confirmatione destitutum, confugere velimus, quasi Deus res ita ordinaverit, ut *tali modo* (pro ut videlicet *crasum præjudicium* & morosa repugnantia excogitavit & obtrusit) *efficienter* a causa *mala* & *offenso* corpore *bonus* effectus & eventus proveniat: cum tamen *nullibi*, neque in regno *naturæ*, neque *gratiæ* *similem* modum reperiamus; siquidem illud quod *malum* est, eo *quia* malum est, *nihil bonum* efficere potest: huc enim quadrat dictum: *quod quis non habet, alteri non potest dare.*

§. XIII.

Promerentur porro attentam considerationem observationes in Praxi admodum *frequentes* Morborum *habitualium*, *periodicorum*, videlicet *annuorum*, *menstruorum*, nec non *hæreditariorum*, ex *imaginatione* ortorum &c. quorum *geneses* iterum non nisi obtorto collo a causis *materialibus* derivare licet, siquidem in tali explicatio-
ne præter nudas suppositiones & contradictiones nullus rationalis nexus & sana ac sobria vis probandi invenitur: & quoniam harum observationum *Illustr. Dn. D. Stablius* & *Dn. D. Præses in dispp. de morbis habitualibus & periodicis, de hæreditaria dispositione ad diversos affectus, de valetudinariis imaginariis*, sufficientem mentionem injece-
runt, ita vi illarum *firmissimarum* demonstrationum adferimus, quod etiam *talium* morborum *efficiens* causa *non alia*, quam *anima rationalis* sit, quæ etiam, quantum in-
dole *morigera*, *quieta*, *tranquilla*, placidaque hisce morbis *medeatur* & *adjumento* sit, facile inclarescit; unde etiam uberrimis exemplis constat, quam *sæpe* morbi *sine* medicamentis, sed variis *moralibus* subsidiis curentur, velut *firma impressione*, *confidentia*, *oblivione*, *aversione*, *desi-*

derio &c. conf. Dn. D. Præsidis dispp. de Therapia morali, de Therapia imaginaria, de Phantasiæ usu, lusu & abusu in medicina: Si itaque anima rationalis *nihil* commercii cum corporis œconomia haberet, tunc etiam in variis morbis diverſi illius *mores & affectus nihil* virtutis exſererent, *poſterius* vero eſt *falſum*, ergo *vera* eſt adſertio, quod anima illa in vitæ *naturalis* directorio magnum *jus & robur* exerceat: quemadmodum vero ejusmodi exempla *non rara* ſunt, ita in illorum dijudicatione haud famoſum illud idolum *ſc̃ fortuiti* tam frivole accuſari debet, quoniam non modo *mens ſana* in corpore *ſano*, ſed & *tranquillitas* animi in corpore *morboſo* *poſitivam* utilitatem confert; *conf. Dn. D. Præsidis dispp. de Mente ſana in corpore ſano.* Si porro vel levi tantum attentione conſideramus, quomodo cauſæ *morbificæ materiales* corpus afficere, nervos *preme-re, diſtendere, vellicare*, aut alia *adverſa* qualitate afficere & *offendere* queant, ni in corpore aut nervoſis partibus *offenſiones* tales *percipiantur*, propter quas deinde motus illi & alterationes, quales in morbis *occurrunt*, aut hoſce *conſtituunt*, ſuſcipiuntur; illud vero quod in corpore *ſentit & percipit*, non eſt obſcura & fictitia *materialis anima ſenſitiva*, ſed *rationalis* anima, quoniam *forma ſenſationis & perceptionis* in *rationali* objectorum, vel *extrinſecus*, vel *intrinſecus* obviatorum & oblato- rum, obſervatione conſiſtit; quando itaque ex *communi* confeſſione conceditur, quod genus *nervorum* omnesque *partes* nervoſæ valde ſenſibiles ſint & quod vi hujus *ſenſibilitatis* varii motus *excitentur*, tunc *æquipollens* enunciatio eſt, quod *rationale* principium certa *ſpecie* & certo *gradu* *offenſionis* afficiatur, quam alterationem in & cum nervis percipit, ad-
eoque

eoque huic offensione certa *motus* specie & *modificatione* se *opponit*, siquidem illos motus, in corpore obvios, majori jure idem *rationalis* principium, quod *offensionem* corporis *sentit*, administrat, quam *alia* & præcipue quidem *materialis* causa, quæ nihil quicquam commercii *positivi* habet, cum actu *offensionis*, *sensationis* & *oppositæ* actionis, quoniam materia *sibi* relicta & *in se* considerata neque *sentit*, neque se *opponit*: ob id nervi per *universum* corpus & in *omnes* partes sunt distributi, quo harum *integritati* & *conservationi* prospicere & invigilare queat natura, id quod plenius demonstravit Dn. D. Præses in *disp. de Sensu Vitali*: quemadmodum in altera *disp. de Sensuum internorum usu in æconomia vitali* ulterius & uberius confirmatum fuit, quod *Natura morborum medicatrix* non irrationalis, sed *rationalis* sit & *talis* etiam *absolute* esse debeat; imo quod *alia* causa *hoc* nomine maxime *indigna* existat: unde non ex una aut altera actione hæc veritas elucescit, sed in *plurimis* morbis observari potest, quod *Natura* sive in *spontanea* morborum sanatione, sive in *aliis* medicationibus, *artis* ministerio adjutis, *ratione* sive *integra*, sive *aberrante*, utatur.

§. XIV.

Ast qualis est *animæ* potentia in *Chirurgia*? sane multa & crebra! unde hic etiam quadrat quod *Langius Miscell. curios.* 34. p. 87. elocutus est: *natura non cooperante, medicus cuncta incassum molitur & medicamina, utut Heroicam virtutem obtinentia, frustranea sollicitudine tam meditatatur, qua porrigit*: Quod anima ad *variorum* affectuum, forum *Chirurgicum* concernentium, *origines* contri-
buat, multis exemplis constat, quando ex animi quibusdam
parthe-

pathematibus, ut & ex *imaginatione*, *dolores*, *tumores*, *metastases*, *erysipelas*, *verrucae*, *polypus*, *inflammationes* aliæ *superficiales*, *efflorescentiæ* cutaneæ, *serpiginosæ* defædationes *periodicæ*, &c. oriuntur, ex quibus affectibus, nonnulli *ita cogniti* sunt, ut vel *plebs* intelligat, unde *aliquando* proveniant, siquidem in *detegenda* illorum causa, subito, iram, terrorem, timorem, *imaginationem* accusare scit, *conf.* *Hildanus Cent. 5. obs. 3. A. N. C. Dec. 3. an. 9. obs. 202. Riedlinus Lin. Med. An. 1. Mens. Nov. obs. 27. p. 405. Pecklinus Lib. 3. obs. 11.* siquidem *historia medica uberrimis* exemplis & testimoniis hanc observationem *confirmare* potest: quæ vero vicissim *animæ* sit *potentia* in talibus & aliis affectibus, ad *chirurgiam* spectantibus, facile liquet: *Omnis* inflammatio etiam *chirurgicis* directionibus subiecta, a *nulla alia* causa *formari* & in *salutem* ægri administrari potest, quam ab eadem *anima*, juxta *præcedentem* nostram demonstrationem; non quidem negamus, quod *remedia* quædam inflammationem *excitare* queant: quis vero ita insulsus fuerit, ut sibi aut aliis persuadeat, quod eadem inflammationem *efficiant* aut forment: neque ullum remedium præsentem *stasin* aut *stagnationem* per se resolvit & *discutit*, ni *motus* inflammatorii *intrinsecus*, ita *modificentur*, ut vel *mediantibus* illis remediis *discussio* perficiatur, quam *applicationem* remedii ad tam salutarem effectum, neque *causa*, neque *status* morbi, neque *pars*, morbo obsessa, præstat, sed potius talis causa, quæ *præsentes* respectus *rite* dirigere potest, qualis per *sanam* rationem, citra fictionem aut frivolam suppositionem, alia vix agnosci potest, quam *rationalis*: & quis *credulitate* tali anili & ridicula obsessus fuerit, ut adstruat, *remedia*, ab
extra

extra applicata, *apostema* producere, quæ tantum *remotum*, sunt auxilium, quo suppuratio *intrinsecus* melius perfici queat, siquidem *emollientia immediate* sanguinem, *progressu* suo destitutum, haud attingunt, adeoque eidem alterationem *illam* aut mutationem conciliare *haud* possunt, neque etiam *partes*, in quibus ille sanguis subsistit, *ita* disponunt, ut *tale* quid *per se* efficere queant: *Ulcerum* restitutio & consolidatio, ad *Chirurgiam* spectat; hanc vero neque *unguentum*, neque *emplastrum*, sive *balsamicum*, sive *adstringens* perficit: nam partem quandam *instructura* & co-hæsione sua *læsam* iterum *conjungere*, non cadit in vim aut *medicamenti*, aut ipsius *læsæ* partis, quæ nunc in prædicamento *passionis* stat: quamvis enim *lymphæ* materia illa sit, qua *mediate* concretio & *reparatio* administratur, tamen hæc *se ipsam* haud ita agglutinat, ut *congrua* inde *consolidatio* proveniat, quoniam *æque facile* cum illa *perversæ* & *confusæ* generationes perfici, aut *corruptiones* invitari possunt: inde etiam est, cur in hominibus *torpidi*, *lauguidi*, *abjecti* & *enervati*, aut propter *senilem* ætatem *minus alacris* animi, tales *reparationes* & consolidationes *ægrius*, *tardius* & *difficilius* contingant; quo valet effatum *Bartholini in Act. Hassn. Vol. 3. obs. 1. p. 2.* *Natura* quippe in *junioribus* *vegeta*, *amoliri a se conatur*, *quicquid corpori vel inutile, vel noxium*: nam provocatio ad *impuriorem* lympham & *strictiorem* fibrarum habitum, non exhaurit *processum* concretionis, quoniam hi respectus tantum *instrumentales*, minime tamen *formales* sunt: quare *instrumenta* talia ab *alia* causa, quæ *superior* est, dirigi debent: & quem attentum atque a præjudiciis liberum observatorem

latet, quid *animi pathemata*, *perversi mores*, aut *animus tranquillus* in ejusmodi affectibus conferant:

§. XV.

Idem judicium valet de *Vulneribus* horumque cura, quorum *mundificatio* per *remedia* quidem *facilitatur*, ast non *absolvitur*, multo minus illorum *consolidatio* perficitur; unde *multa* vulnera *spon*te digeruntur & reparantur; *qualis* actus vero *haud* a parte *vulnerata*, adeoque in *materiali* sua dispositione læsa & ad usus consuetos *inepta* reddita, administrari potest; quam ob rem in tali necessitate requiritur, ut hanc restitutionem efficiat causa *læsionis* gnara & *convenientis* reparationis *capax*; quæ qualitates non cadunt in *remedia* & partem *affectam*: nam *fibras discissas* & a se invicem discedentes, aut distantes iterum conjungere & *conglutinare*, nulla perficit *materia*, quæ in vulneribus semper *liquida*, adeoque *sua* efficacia ad *concretionem* inducendam, *inepta* est: *Tumores*, humoribus oppletos, neque *remedia*, neque pars *affecta* dissolvunt; illa quidem *materiam* contentam, quæ antea *spissior* fuit, *quadantenus* colliquare adjuvant; quo vero illæ *materiæ resorbeantur* & tumor ille *depleatur*, peculiare *moderamen motus* requiritur; quando videlicet *receptacula* tumoris membranosa *successive constringuntur*, ut *materia collecta aliorsum* prematur & quando porro *affluens* & *alluens* sanguis illas *materias* *successive* excipit & in *communem progressum* totius *massæ* convertit: ita *successive* tumores tales, aliquando plane *spon*te evanescunt: tale *directorium* vero *motuum* neque *remediis*, neque aliis *materiæ* qualitatibus adscribi potest, unde per *sanam* rationem potius causæ *rationali* competit: *Excrementia*
non

non raro per *imaginationem* curantur; hinc curæ *strumarum* per *contactum*, curæ *verrucarum* aliorumque concre-
mentorum per *similia* experimenta *phantasiam* excitantia
& concernentia exercentur: qualia *multa* exempla atten-
tis observatoribus cognita & probata sunt: *conf. Korn-*
mann. de mirac. mort. P. 5. c. 25. A. N. C. Dec. 2. an. 1. obs. 11.
an. 2. obs. 141. Cent. 1. p. 199. app. Garmannus de mirac. mort.
Lib. 2. tit. 6. §. 174. Riedlinus Lin. Med. An. 1. Mens. Nov.
obs. 31. p. 410. Mizaldus Cent. 3. aphor. 65. Act. Erud. Lips.
An. 1721. Mens. Decembr. p. 532. Wedelii Physiol. sect. 3.
c. 27. p. 189. Rejes. Camp. Elys. qu. 24. §. 31. Guldenkleee Cas.
medic. c. 6. cas. 25. Breßlauische Geschichte 13. Vers. p. 323.
conf. Dn. D. Præsidis disp. de Phantasie usu, lusu & abusu
in medicina: omissis multis aliis testimoniis, quæ singula
superant *negativam* hujus observationis sententiam *Bidloo*
in exercit. anat. chirurg. decad. 1. exerc. 9. p. 115. Et quod
nam principium *ossa diffracta* concrefcit & *confirmat*, nisi
ipsa *hæc anima*, cum *læsa* pars inepta sit, se ipsam restitue-
re & potius in illa varia *damna* obtingant, quæ natura,
ministrante etiam arte, avertit & *læsionem* sanat, *callum*
videlicet formando & *frusta separata* conglutinando, quæ
concretio, quo magis *regulariter* succedat, *artis* subsidio
indiget; cum anima haud *absolutam* potestatem habeat in
suum *corpus*, sed ipsi in *talibus* operationibus æque aliquo
modo *subveniendum* sit, ac in multis *aliis*, præcipue et-
iam *moralibus* negotiis & functionibus: hinc *impudentia*
& imprudentia esset, si de anima urgere & *postulare* veli-
mus, quo ossa fracta ita consolidet, *sine ullo* subsidio, ut
pars affecta *futuris usibus* exacte respondeat & satisfaciat;
quoniam ut plurimum *curva* & inæqualia evaderent mem-

bra, ni iusto positu & deligatione *ars naturæ* subveniret: ita etiam nulla *exfoliatio*, *spinarum* infixarum nulla remotio per *suppurationem*, nulla restitutio post *lithotomiam*, post *herniotomiam*, post *paracentesin*, nulla reparatio post variam *incisionem*, *exsectionem* & *amputationem*, nulla *obfirmatio* legitima partis, post *repositionem* &c. &c. contingeret, ni omnia hæc natura *rationalis* perficeret, ut adeo *ars naturæ* & natura arti *suppetias* ferat, aliquando vero *sola* natura *sine* artis concursu *medelam* afferat; de reliquo facile demonstrari posset, quod ejusmodi restitutiones, quæ in talibus, *artificiose* præstitis, negotiis adhuc necessariæ sunt, neque corpus *læsum*, neque *extraneum* remedium, (quod nullum *strictum* positivum ius in *corpus* habet, neque etiam *motus salutes* efficere & in læso corpore excitare potest,) præstare queant; ast quoniam hæc demonstratio ex *præcedentibus* facile inclarescit, ita ad eadem brevitati studentes provocamus: Exinde vero iterum illucescit, *quantam potentiam* habeat anima *rationalis* in *chirurgia*: imo facile liquet, quam *curta* & *misera*, imo *omni ope*, *consilio*, *fiducia*, *virtute*, *honore* & *spe* destituta esset *Chirurgia*, ni *hujus* processus *eadem* anima ad *salutarem* finem perduceret: Paucis multa diximus, quæ *sana* mens capere potest: *præjudiciis* enim non *nisi* *sua* sapiunt, quæ antiquas & toties *enervatas* oblocutiones semper ogganiunt.

§. XVI.

Quando itaque *causæ* morborum, in corpore obviæ, non otiosæ, sed *efficaces* & *physica* sua vi operosæ sunt, quæ *vario* modo *partes* corporis, quas occuparunt, *afficiunt*, nulla sane esset in partibus *reactio*, ni in iisdem *offensio*

ſenſio illatā in *genere* percipiatur & deinde *ſeorſim* gradus illius alterationis *ſentiat*ur, quoniam in corpus *inſenſile* nulla hoc reſpectu æſtimanda & dijudicanda, cadit læſio, ut eidem *medela* inveniatur, applicetur & *opponatur*, imo quoniam *ignoti* nulla *cupido* eſt; quamobrem alterationes, *cauſam* morbi excipientes, aut *ab hac* cauſa, aut ex parte *propter hanc* ſunt: loquimur vero de illis alterationibus, quæ ad ſanationem *ſpontaneam*, quæ *naturæ* adſcribitur, ſpectant & cum hac in *formali* reſpectu cohærent: ſi a *cauſa* morbi proveniunt, tunc absolute in corpore *humano* neceſſe eſt, ut *partes*, quas afficiunt, ſint *ſenſibiles*, quod ſint *tales*, nullus dubitat, eapropter vero nulla *ſana* ratione affirmari poteſt, quod *ſenſatio* illa *materiæ propriæ* ſit facultas, ſed quod rectius a cauſa *rationali*, perceptionis capaci, dependeat; ſi itaque cauſa *morb*i afficit cauſam *Sentientem*, cui *inter*eſt, quo corpus *ſalvum* & *ſanum* ſit, hinc *majori* jure, *ſolidiori* fundamento & *ſobria* magis ratione concluditur, quod illi motus, qui hanc offenſionem excipiunt & ad cauſæ morbigicæ *ſubjugationem* & *eliminationem* tendunt, ab eadem cauſa *rationali* deducendi ſint, quia hæc a cauſa morbi in corpore, quod in hoc mundano ſyſtemate *ſine anima* rationali, nullius eminentis & *poſitivi* uſus eſt & *ſine quo* anima in hoc mundo parum valet, *moleſte* afficitur & ſi cauſa morbigica *nudè phyſica* efficacia corpus illud afficeret, facile hoc ſimul *deſtrueret* & *peſſundaret*, unde per *ſanam* & *ſobriam* rationem huic *animæ inter*eſt, quo *afflicto* ſuo corpori *contra imminens* damnum & *periculum* ſubveniat, quoniam neque cauſa morbi, neque corpus *afflictum* in tali *neceſſitate ſua* virtute ſe ſalvare & *curare* poteſt. Hanc virtu-

tem *medicatricem* anima hominis *non aliis* motibus perficit, quam *consuetis*, quibus secundum *ordinem Dei* a *prima creatione* corpus suum instruxit & in *ordinario* ac *naturali* statu illud conservat, aut præservat: siquidem *Vita* & *Sanitas* non nisi *processus medicus* est, quo *indies* variae causæ *naturales*, ex *aëre*, *cibo* & *potu*, *motu* & *quiete* provenientes & *diverso* modo & gradu corpori *inimicæ*, ita tractantur, invertuntur, *præparantur*, sequestrantur & denique *evacuantur*, ut posthac corpori valde *fragili* & corruptibili nulla injuria aut *læsio* accidat, sed illud potius *sanum* & *integrum* persistat; sicut hoc thema hancque veritatem *Illustr. Dn. D. Stablius in disp. de Therapia sani corporis* fusius & solidius pertractavit & confirmavit: quemadmodum itaque *Natura* in *ordinaria* œconomia *vitali motu tonico* fibrarum, *motu progressivo* humorum, *organis se-& excretoriis*, *functionibus depuratoriis*, *heterogeneas* & *impuras* materias *abstersoriis*, actualibus, *secretionibus*, congruis & sufficientibus *excretionibus*, convenienti *utilium* & necessariarum substantiarum retentione & ad *sanguificationem* & *nutritionem* applicatione corpori suo corruptibili tam exacta *modificatione* & *directione* succurrit, ut hoc per *multos* sæpe annos conservetur, quod tamen quoad *materiales* suas qualitates *indies* in *mortiferam* destructionem inclinat, ita eadem natura in *hoc officio*, morbos *sponte curante*, iisdem *motibus*, *organis* & *effectibus* utitur, modo pro causarum circumstantia *peculiari* & *extraordinaria*, etiam in morbis *extraordinariæ*, haud vero *tumultuariæ* & *confusæ*, illorum applicationes & *modificationes* observentur, quæ *illis respectibus* quadrant: unde jam quoad *fundamenta principaliora* in-

clare.

clarefcit, quod hæc *natura* non modo *ſalutarium* morbo-
rum fit effectrix (de qua confideratione actum fuit in *D. D. Præſidis diſp. de Morborum ſalubritate*) ſed & quod
perniciſorum & communi ſenſu dictorum, *morborum me-
dicatrix* fit; id quod hoc themate jam ſufficienter demon-
ſtravimus, inſuperque noſtram mentem de hac confide-
ratione expoſuimus, nemini illam *obtrudentes*, ſed *æquum*
judicium expectantes: paucis indicavimus quid *ſanæ* ra-
tioni magis aut minus conveniat: directe aliorum opinio-
nes invadere & refellere minime conſtituimus, unde cum
Hieronimo Tom. I. opp. f. 6. eloquimur: *nullum læſimus:
nullius nomen noſtra ſcriptura designatum eſt; qui nobis
iraſci voluerit, prius ipſe de ſe, quod talis ſit, confitebitur:*
addimus verba *Hevelii ſub initium Lib. VII. Cometogr. p.
353. Si tu, Benigne Lector, vel alius quis, veriore ſenten-
tiam, per quam phænomena rectius & facilius explicari
& enodari poſſint mundo exponere volueris, id Tibi non
ſolum integrum erit, ſed iſtam ipſemet, crede, ſuo tem-
pore ambabus amplectar manibus.* Quam ob rem præ-
ſentem arduam diſquiſitionem, cum devota gratia-
rum actione, divinæ bonitati præſtita, quod hunc
laborem almo ſuo nutu & benedictione! proſequi vo-
luerit, pio voto obſignamus, quo hæc tractatio in vi-
nea Medica multam frugem ferat, ejusque utilitatem &
veritatem ſemper in foro Medico ſalutaris, ut hæ-
ctenus contigit, ita impoſterum
comitetur

F I N I S.

